

PREPOROD

Izhaja vsak 1. dan v mesecu.

Posamezna številka 10 v., naročnina za celo leto 2 K.

Pokrajinsko glasilo jugoslovanske napredne mladine na Slovenskem.

Dopise in naročnino se naj pošlje na naslov:
Uredništvo „Preporoda“, Ljubljana.

Leto I.

Ljubljana, 1. februarja 1913.

Štev. 4.

Moje geslo.

Žao mi je svojih ljudi
I rodbine,
Žao mi je lipe svoje
Domovine;

Žao mi je milih nada,
Mladih dana,
Žao mi je zlata svoga
Zaplakana;

Žao mi je samog sebe;
Ali šta ću?

Sve za narod i slobodu
Žrtvovaću!

In zagrinjalo se je pretrgalo.

(1812.—1912. Misli k stoletnici in k novemu letu.)

O naš veliki petek sam!
Kdaj vskresne Stara pravda
nam? A. Aškerc.

Kadar se v človeštvu godijo veliki in važni dogodki, se razvname tleča iskra duha hipoma v mogočen plamen, ki razsvetli daleč naokoli. Trenutek burne dobe — revolucije duševne — rodi v človeštvu več misli, nego stoletja mirnega, počasnega razvoja — duševne evolucije. In vsi veliki svetovni dogodki imajo v sebi in pred seboj burne dobe — duševno revolucijo.

Kajti svetovni dogodki v človeštvu so kakor važni poskusi — eksperimenti — v znanstvu. En sam važen eksperiment rodi nebroj misli in poruši cele sisteme sfantaziranih hipotez in teorij.

Zdi se mi važno to povdarjati. Pri mnogih socijologih se opazuje namreč velika nedoslednost: vidijo in pripoznajo veliko važnost eksperimenta v znanstvu sploh; nikakor pa ga nočejo uvesti v svoj študij. In zelo redki so socijologi, ki dajo eksperimentalni, deduktivni, fiziološki metodi pravo mesto.

Večina si izmišlja razne hipoteze in teorije ter jih vtepa in vtepe, človeštvu v glavo. Od takih teorij, slonečih na abstraktnem pojmovanju človeka, nevpoštevajočih človeške nature, življenja, zgodovinskih dogodkov, je prijelo človeštvo mnogo zla in nesreče.

In tragična resnica je, da teorije ustvarjene v spas in srečo, rodijo narodom pogibelj in nesrečo.

Čim starejši je narod, tem več ima takih teorij. Naturene sile ginejo polagoma. Odtod vedno večja nezadovoljnost. In najde se jih mnogo, ki so usmiljenega srca in bi radi narodom pomagali, rešili jih.

In brezdvoma so vsa zdravila — da jih tako imenujem — ki so napravljena iz čistega namena narodu koristiti, za narod potrebna in dobra, ako — in to povdarjam — jih je rodil narod sam, ako so izšla brez tujega upliva iz naroda. Vse kar izide iz naroda, vse kar rodi narod iz sebe, je za njega koristno in dobro. In sicer brezpogojno. Če pa se porodi iz naroda kako stremljenje, ki mu je v škodo, se ne obdrži, narod ga izloči in uniči sam, ravno zato, ker ni dobro, ker mu je v nesrečo.

Vse torej, kar izide iz narodove duše, je za narod dobro in koristno. Ta stavek smatramo lahko za naravni zakon; ker v zgodovini narodov in nature sploh stopa ta zakon jasno na dan. Zgodilo se je morda kedaj, da je narod iz sebe porodil nekaj, kar mu je bilo v pogubo. Poginil je, toda bogve, če ni bilo bolje, da je poginil: bogve, če mu ni bila smrt v srečo. — Ker mnogo je ljudi, ki bi jim bila smrt sreča; kdo ve, če niso ali niso bili na svetu narodi, ki jim je, ali ki jim je bila smrt sreča?

Drugače pa je, ako narod sprejema zdravila od drugih narodov. V zgodovini vseh narodov opazujemo tole: kjer živijo narodi, katerih interesi se križajo v boju za obstanek, skušajo uplivati drug na drugega. In zanimivo je, da skušajo narodi, ki so v medsebojnem boju, uplivati le drug drugemu v škodo. In kdor močnejše upliva, tisti zmaga. Da pojasnim na primerah. Dokler so Judje odvrčali ves tuj upliv od sebe, so bili močan in zadovoljen narod. Takoj po babilonski sužnosti, kjer so se navzeli babilonske kulture, so začeli propadati. In propadali so tem hitrejši, čim bolj so bili pod tujim vplivom. Ravno tako Rimljani, Grki, Kitajci, Indijanci i. t. d.

V takem razmerju stoji nemški narod proti Jugoslovanom.

V interesu Nemštva bi bilo, da Jugoslovane, posebno pa Slovence, zatro ali podvržejo. In zanimivo je, da so vsa stremjenja, ki prihajajo k nam od Nemcev, nam v škodo in nesrečo. In ena najfinejših potez nemštva — ki je morda instiktivna — je, da so nam vzgojili inteligenco, ki je deloma že ponemčila, deloma še hoče ponemčiti Jugoslovane. In tragično je, da nas ravno lastna inteligena najbolj degenerira, ravno tista inteligenca, ki je prepričana, da je narodna.

In tako opazujemo, da nam izobraženstvo od vseh strani prinaša zdravila tujih lekarjev. Kakor srake znašajo vse, kar se sveti pri drugih narodih, posebno pa pri Nemcih v lastno gnezdo. Pravijo, da presejajo kulturo! Prepričan sem, da se ne zavedajo svojega greha, odprostiti pa jim ne morem.

Mi pa, kar nas je mladih in zdravih, mislimo drugače, ker zagrinjalo se je pretrgalo.

Mi pa vemo, da mlad, zdrav narod ne potrebuje nasvetov in zdravil od drugod, posebno ne od svojih sovražnikov. Ako je svoboden, se razvijejo naturene sile v njem prav tako, kakor je za njega dobro in njemu v srečo. Ako je svoboden! Zato pa vemo, da nam je potrebna pred vsem svoboda. Zato nočemo „kulturno“ delovati; hočemo vse svoje sile žrtvovati delu, ki bo osamosvojilo naš narod. Vse svoje mlade sile zastavimo, da doseže naš narod predpogoj vsakega življenja: Svobodo. Ker zagrinjalo se je pretrgalo...

* * *

Že pred sto leti, se je zagrinjalo malo dvignilo. Sto let je, odkar je imela zapadna Evropa velikega Napoleona, personificirano moč in veličanstvo zapada. Ta silovita sila zapadne Evrope, je zasanjala še večjo, zasanjala vladno nad Evropo. Bila je volja preko moči. Napoleonov poskus podvreči Ruse, je bil pravzaprav poskus postarne zapadne Evrope, podvreči mlade Slovence na iztoku in se pomladiti. Ker tam na zapadu so že takrat instiktivno čutili,

odkod preti nevarnost zapadni kulturi.

Takrat se je le malo vzdignilo zagrinjalo. Iz mistične teme iztoka se je zasvetila luč. In ta luč je pokazala silno moč, moč mladega Slovanstva. In ta luč je razžarovala skozi sto let in je vedno svetlejša. V sto letih so prišli od tam Tolstoj, Dostojevski, Bakunin, Krapotkin i. t. d. Apostelji velike ideje: Svobode.

Ob stoletnici velikega dogodka pa se je pričel in se bo za nekaj let odigral nov svetovni dogodek. In ta dogodek je velik in važen. Za sedaj moramo važnost in velikost komaj slutiti, zapisali jo bodo bodoči rodovi.

In z novim letom stopamo v novo zavezo, v novo dobo, v dobo Slovanstva, predvsem Jugoslovanstva. Kar naenkrat so izginile vse teorije in hipoteze in nihče izmed nas ne čuti potrebe govoriti o njih. Vsi stojimo pod utisom velikega velepomembnega dogodka — eksperimenta.

Tam na jugu so vstali mladi Jugoslovani, tako jokavi, slabi, nekulturni in ničvredni v očeh zapada, vstali so in napravili velik eksperiment.

Visoko so dvignili z močjo, v samoti in sužnosti zbrano, veliki križ in povzdignili nanj vsej Evropi vidno: Svobodo.

Naš veliki petek! — In zagrinjalo se je pretrgalo! — Ne še do tal! — Za velikim petkom pa pride velika nedelja, dan vstajenja. In takrat se bo zagrinjalo pretrgalo do tal.

* * *

Slovence, narod brez tradicije, narod sužnjev, so pitali razni socijološki preroki s teorijami, znešenimi od vseh vetrov, ponajveč pa od naših smrtnih sovražnikov Nemcev. Prodajajo se razna zdravila: socijalizem, liberalizem, radikalizem, parlamentarizem, kultura, prosveta umetnost: vse to v spas in srečo naroda, revnega, slovenskega. Po različnih cenah! — Tega kupiš z dobro službo, drugega z dokladami, tretjega s podporami i. t. d.

Vsi pa pri svojem reševanju in zdravljenju naroda vlečejo dobičke. Kakor je pač pri kupčijah. Kšeft je kšeft, politika pa je politika, se glasi globoki pregovor našega kmeta. Naivnost nad naivnostjo! Ali zlobnost nad zlobnostjo?! Kakor bi bilo mogoče kaj doseči brez žrtvovanja! Kakor bi bilo mogoče kaj doseči brez trpljenja! Kakor da bi za človeka ne veljal naradni zakon o energiji!

Kakor da bi bili zastonj vsi veliki eksperimenti v življenju narodov. Kakor da ni že vsakemu napol idiotu jasno, da beraški, zaslužnjeni, nesrečni narod more postati bogat, svoboden, srečen le s silnim požrtvovanjem. Kakor da

ne bi bilo vsakemu znano, da beraču sužnju ne da nihče zlepa bogastva, svobode! Kakor da ne bi bilo jasno, da je Svoboda velikost, ki se ne dobi kot kos kruha s pridnostjo, lojalnostjo, beračenjem. Povejte mi en narod, ki je dobil pravo Svobodo z lojalnostjo in beračenjem. Prava Svoboda se dobi in kupi le s silnimi žrtvami. Dokaz: veliki eksperimenti v zgodovini, zadnji tam doli na jugu.

Slovenci pa čakajo, drže usta odprta in roke sklenjene in prosijo in pričakujejo, da jim pade piščanec pečen v lena in zgovorna usta!

In mi mladi, zaslepljeni smo verovali prerokom in prodajalcem! Do poslednjega časa.

Veliki dogodek na jugu pa nam je odprl oči, veliki eksperiment. — In spoznali smo in pozabili. Naš veliki petek! Zagrinjalo se je pretrgalo! Kar na mah so otemnela solnca; krive prerokbe in strupena zdravila. Vsa brez razločka!

Ker doli na jugu so povzdignili na križ: Svobodo. — Razbojništvo Nemštva in Mongolstva pa so križali zraven v svarilni vzgled!

In vsi Jugoslovani od kmeta do preroka so zastrmeli nad velikim dogdom.

Vsi so zagledali in občutili naš veliki petek in zaslutili našo veliko nedeljo, dan vstajenja. Vsi so zaslutili, da ni daleč za gorami zarja, ki prinaša Jugoslovanom Staro pravdo... K.

Misli k problemu jugoslovenskega narodnega zjedinenja.

„Vi jeste jedan narod! Šta hoćete više?
Nek blesne kó sunce istina vam živa!
Ustajte! Nek' smrvi okove i zbriše
Rob, kojega večnost pilatski okiva!“
Proka Jovkić.

Slovenski pranarod, ki je živel med Odro in Dnjeprom in ki je že v zgodovinski dobi segal mestoma do Labe, Sale, do Donave, proti Desni, k Njemnu in k Baltiškem morju, se je razdelil v teh prostranih stanovališčih deloma vsled upliva naravnih krajevnih zakonov, deloma vsled upliva kulturnih tokov, na iztok drugačnih in na zapadu drugačnih in slednjič tudi na podlagi lastnega jezikovnega razvoja prvotno na tri dele. Eden teh so bili današnji Jugoslovani, katerih prastanovališča so bila najbrže nekje med gornjo Vislo, Dnjestrom in srednjo Donavo; tekom časa so prišli na jug Karpatov, se preselili deloma nad Dravo, deloma čez Savo in Donavo na Balkan in pri tem ustvarili slovensko, srbohrvatsko in bolgarsko pa-

nogo. (Lub. Niederle: Slovanski svet.) Ko so prišli Jugoslovani v današnje kraje, se po jeziku, običajih in po stasu niso bolj razlikovali nego dandanes plemena enega naroda. Ker so bili Jugoslovani — kakor Slovani vobče — tako prežeti z duhom svobode in neodvisnosti, da se nikdar niso hoteli pokoriti drug drugemu, ampak je vsako selo hotelo biti kraljestvo zase, ker so stanovali po tako raznovrstnih teritorijih, ki niso imeli nobenega naravnega in kulturnega centra, ker so bili deloma pod uplivom in v robstvu mnogih tujih narodov, se niso mogli nikoli združiti v eno državo z eno narodno zavestjo in enim pismenim jezikom, dasi je bilo takih poskusov več. Ko bi se bilo posrečilo Ljutovitu Posavskemu, ki se je boril na čelu Hrvatov, Slovencev in enega dela Srbov, streti frankovsko oblast in osnovati veliko kraljestvo jugoslovensko (kar je v resnici tudi nameraval), bi se dandanes ne prepirali, do kod segajo Slovenci, do kod Hrvati, do kod Srbi in Bolgari. Tudi pri Srbih in Bolgarih je bilo mnogo poskusov, združiti se v eno državo, kakor pod Simeonom Velikim, ki je hotel združiti Srbe, Bolgare in Hrvate. Macedonec Samuel je združil vse Srbe in Bolgare med Črnim in Jadranskim morjem in od Save in Donave do Soluna. Ko bi se ta država obdržala, se ne bi Srbi in Bolgari prepirali za Macedonijo, čigava je, ker bi bila obojih, namreč enega in istega naroda jugoslovenskega. Priložnost združiti Srbe in Bolgare v eno državo, se je nudila zlasti tudi po slavni zmagi srbskega kralja Stevana Dečanskega nad Bolgari pri Velbuždu. Tu je bila popolnoma strta bolgarska vojska in v bitki je pal tudi bolgarski car Mihail. Bolgarski velikaši so ponudili Stevanu, da celo Bolgarijo pridruži srbski kraljevini z besedami: „Od sedaj naj bo srbska kraljevina in bolgarska carevina ena država, a mi se pokoravamo volji tvoji.“ A Stevan je to ponudbo iz neznanega vzroka odbil. Tudi Dušanu Silnemu je bila doba življenja prekratko odmerjena, da bi mogel združiti vse Jugoslovane v en narod. Prenehati je moral sredi dela.

In tako je šla zgodovina. Propal je Trubar s svojim protestantizmom, s pomnčjo katerega je hotel združiti vse Jugoslovane. Umorjen je bil Kacijanar sredi svojih sanj o velikem jugoslovenskem carstvu, pod rabljevim mečem sta pustila svoji glavi jugoslovenska „veleizdajnika“ Zrinjski in Frankopan, na ognjenem prestolu in z razbeljeno krono je bil kronan slovensko-hrvatski kralj Matija Gubec. Turki, Madjari in Nemci so podjarmili celo

Jugoslavijo. Taka je bila naša usoda.

Toda mi se ne žalostimo. Mi ne plakamo nad svojo preteklostjo.

Zakaj bi bredli po žalostni svoji preteklosti in pogrevali svoje stare prepire? Zakaj bi vlekli na dan „točke“, ki nas ločijo in z iztegnjenim kazalcem slovenili Kajkavce, Hrvatili Belokranjce, Hrvatili in srbili Bosance, srbili in bolgarili Macedonce?! — „Vi jeste jedan narod! Šta hočete više?“ To zadostuje. Ako je bila naša preteklost razdružena in žalostna, na delo, da bo naša bodočnost združena in vesela!

Jugoslovanska mladina se zaveda, da ima njen narod tolike talente in toliko naravnih sil in sposobnosti, da je Jugoslavija po svoji naravni legi in po svojem bogastvu poklicana stopiti kot nov faktor s svežo mladostno silo med sodnike narodov. Jugoslovanska mladina smatra Slovence, Hrvate, Srbe in Bolgare za člane enega naroda jugoslovanskega (da zgodovina v tem oziru prav da, je dobro, nikakor pa ne merodajno), ki se bodo po svojem političnem združenju na podlagi medsebojne ravnopravnosti, potom plemenskega križanja in kulturne enotnosti stopili v samo eden, nov, nerazdružljiv narod jugoslovanski s četverno tradicijo, četvernimi narodnimi junaki, s četverno vsebino. To bo četverna poroka krvi, h kateri bo prinesel vsak dosednji jugoslovanski narodič celo svojo doto. Čim večja bo torej dota, ki so jo in jo še bodo pripravili, tem večja in bogatejša bo skupna zakladnica. Večajmo torej svojo doto, skupni jezik pa nam bo prinesel naravni razvoj. Da se to godi večkrat in sicer v korist naroda samega in svetovne kulture sploh, nam kažejo med drugimi zlasti Italijani, ki so pred svojo združitvijo celo bili različni narodi s silno različnimi dijalekti, da se niti razumeli niso. Celu Indogermani niso bili vsi, dočim smo Jugoslovani od nekdanj eden narod, ki ga je šele zgodovina razcepila na 4 dele in jih zovoljo tega spravila v robstvo tujih narodov. Zavedamo se, da je zlasti Slovincem in Hrvatom iztrgalo nemško in madjarsko robstvo toliko teritorija, tako izčrpala njihove moči in jih degenerirala, da je neobhodno potrebno, da se prenove v jugoslovanstvu in pridobe izgubljene zemlje s pomočjo jugoslovanstva. Mi nočemo biti majhni kot Baski, tudi nočemo s silnimi težavami životariti vsak v svoji posebni kulturni kaprici in pokrajinskem patriotizmu, nočemo več izgubljati moči in talentov v brezumni neslogi in se solziti v žalostni tradiciji,

mi hočemo širšega obzorja nego je bilo dosedanje. Zato pa nam ni treba obupno gledati, kako se nam pogrezajo severne meje in se z grozo povpraševati, kdaj pride naš pogin, ker naš veliki jugoslovanski narod bo imel po svojem zjedinenju toliko sil, da bo iztrgal našim sovražnikom vse zemlje, kar so nam jih vzeli do sedaj.

V. F.

Lanci.

Oni, prignutih, opaljenih, crnih od ljetnoga sunca, ledja, svojim snažnim mišicama, zamahaju teškim, željeznim palicama i krše stanac kamen...

Oni zamahuju, kamen vrca, mišiči pucaju, a onaj suri prašinom natrunjeni znoj oblio jim gole grudi...

Oni se svijaju pod udarcima nadglednikove kandžije, koja, vitka ko zmija, rezala bi po nesretnikovojuži krvave prutove, iz kojih je tekla curkom topla, kô skerlet, crvena krv...

Oni, roljena braća, se megjusobno mrzili, jer im je gospodar od prapočetka utisnuo u srce bratsku mržnju...

Oni, roljena braća, se proklinjali, jer im je gospodar od prapočetka narinuo na usta bratsku kletvu...

Oni, dok se proklinjali i svadjali, gospodarev je bič još jače šibao, a krv je štrcala iz ranjanog tijela...

Oni su stenjali, dok je bič po zraku vitlao, a teška palica kršila veliko stijenje...

Jače! Jače! — urlao je gospodar promuklim od pijanstva glasom...

Oni — roljena braća — robovi močnog silnika pogledali se jednog dana, a niz lice kapale im suze...

Oni su plakali, da ih ne čuje, ne vidi, gospodar, a kroz muklo stenjanje i nesretnički ropac izvi se tiha riječca: Sloge!...

Oni, robovi — roljena braća zagrlili se; poljubili se, a niz njihova lica kapale suze na kamen, i blistahu o žaru jutarnje zore...

Jače! Jače! zaurlao je iz daljine gospodar, ali njima — rojenoj braći zasja u oku pogled Srgje Zlopogleje, Osvete...

Oni, bez dogovora, bjesnuse, ko grom, ko strijela: Robovi nijesmo!...

Oni skinuli s noga željezne lance s kojima ih je gospodar na robiju sapeo...

Oni tad složnim silama sapeli u lance gospodara, koji je bjesnio i rigao vatru.

Oslobagjali se redom i kidali negve, teške lance — Oni!

„I dok oni dalje prave lanac dugi, Što li sjutra morô, da me čvrsto steže, Moje srce lupa: kuje sindžur drugi, Što će do tri diva, da za kamen veže.“

Tad nijesu više, braćo, oni lomili stijenje — Oni!

Sakovali su lanac, braćo, i sapeli divove — Oni!...

Kujmo, braćo i mi lance! Kujmo! Kujmo! Kujmo!...

Slavko C.

Pod Lovćenom, 12./I. 1912.

Naši vili. *Svobode*

V temi smo bili rojeni in naša mladost ni poznala solnčnih žarkov. Rastli smo v temi, slabotno smo se razvijali, ker ni bilo vsegamogočne svetlobe žarkega solnca, le male, neznačajne zvezdice so razsvetljevale naša pota, blodili smo brez jasnih ciljev.

Le včasih smo čuli praviti o solncu in njegovih čudesih, smo čuli, da druge rasto vse drugačni ljudje, ker žive v svetlobi in dnevu. In naše srce je začutilo to resnico, zahrepenelo je po solncu in svetlobi, in napravili smo se, da najdemo potov do njih.

A prevelika je bila tema, hude, črne pošasti so nam ovirale pot. Naši bratje, rojeni in živeči od nekdanj v temi, so nam skušali ubiti vero v solnce, ker sami niso verovali vanj. In glej! Vedno manj nas je bilo, ki smo verovali, ki nismo prenehali iskati in hrepeneči, in vedno več jih je bilo, ki so nas zapuščali, ki so izgubljali vero v solnce, ki so sprejeli noč za dan.

Tudi nam, ki smo imeli najglobokejšo vero, najsilnejše hrepenenje, je začel počasi vpadati pogum, naše noge so postajale trudne, naše roke so slabele v boju s črnimi pošastmi in že smo se začeli z neskončno tugo v srcu bati, da tudi nas zagrne tema na vekomaj.

In glej! Tedaj smo zadnji, maloštevilni, najpogumnejši borci v zadnjih, obupnih naporih naših pojemajočih sil, s smrtnimi sragami na obličju od daleč zagledali svetlobo, dan, solnce; in to solnce si bila Ti vila Svobode.

Takrat smo spoznali, da nas nista varala vera in hrepenenje, da je bila prava naša pot, da nismo bili za večno obsojeni v temo. Takrat so nam za blestela obličja, moč se je povrnila v naše onemogle ude in s postoterjenim pogumom smo premagali zadnje gnjusne pošasti, s trdnimi koraki smo se bližali Tebi in Tvojemu dnevu. —

Ko smo prišli končno do Tebe, so nas zopet zapustile moči in popa-

dali smo pred Teboj na kolena in obličja; zakaj prevelika je bila Tvoja glorijska, naše v temi rojene oči niso bile zmogljive prenašati Tvoje vsega močnejše svetlobe.

Ko smo se vzdignili prerajeni v Tebi, ko so mogle naše oči prenesti vse Tvoje nebeško veličanstvo, smo strmé spoznali vso neskončnost Tvoje čarovne moči.

Videli smo cveteti v Tvojem okrilju najlepše, najzlahotnejše rože čudotvorne, kakoršnih ni pri nas, videli smo hraste, klubujoče strelam, pri Tvojih nogah je izviral vir življenja, videli smo vse nebeške čudeže Tvojih divnih vojsk.

In tedaj je vstala v nas maloštevilnih, nekdanj slabotnih tako silna moč, da bi se igrali z gorami, zbudila se je v nas, ki bi bili malo prej kmalu obupali za večno, tako neskončna, globoka, nadepolna ljubezen do Tebe in Tvoje glorijske, da smo spoznali, da nam ni več življenja brez Tebe, da smo trdo zaverovali, da bomo pregnali iz našega nesrečnega doma vso večno temo, da bomo pripravili pot Tebi in Tvoji glorijski...

In Ti si nam sveto obljubila, da prideš k nam v vsem svojem nebeškem veličanstvu, kadar bomo pripravili naš dom tako lepo, da bo vreden Tvojega božanstvenega prihoda...

Iz Tvojega solnca smo vzeli ognja in polni neskončne ljubezni in neizmernih mladih sil smo se vriskaje vračali nazaj v svoj temni dom.

Hej, kako so se splašile od mogočnega svita našega ognja črne pošasti, kako so poskušale s svojimi ostudnimi perutmi ugasiti njegov plamen...

A ogenj, ki smo ga prinašali iz Tvojega solnca, je bil tako silen in veličasten, da so bile največje pošasti proti njemu kakor večje proti ognju, ki na njem gore hekatombe...

Vsi prerajeni v Tvoji luči in ljubezni smo zapalili s tem Tvojim ognjem po vsem širnem svojem domu mogočne grmade, da segajo plameni visoko pod nebo, da se gibljejo sence vsepovsod. Na te grmade pokladamo ves svoj nekdanji obup, ves obup, vse trpljenje vso nesrečo, vse hrepenenje našega naroda, in plamen liže do neba. Naše širne pokrajine se kažejo v njegovih lučih, divimo se njih krasoti, ki nam je bila neznana doslej, in črne pošasti trepečejo vedno hujše, zbirajo se v velike jate, in polne smrtnega strahu pričakujejo dneva sodbe.

Ob grmadah smo postavili trdna nakovala in mi vsi, ki smo bili prerajeni v Tvoji ljubezni, smo postali silni kovači.

Da vidiš, kako vihtimo težka kladiva, da vidiš kakšne so sedaj naše mišice in kolika je naša moč! Visoko vzdigujemo najtežja kladiva in udarjamo tako trdo, da ječe nakovala, da se stresa naša širna domovina in da udarja blisk med preplašene pošasti...

Kujemo orožje, ki bomo z njim bili zadnji veliki krvavi boj s črnimi pošastmi, kujemo orožje, kakoršnega od kovača Novaka še ni koval nihče, a še krepkeje kujemo svoja srca, da jih prekujejo v zvonove, ki bodo peli ob Tvojem trijumfalnem prihodu po vsej naši širni zemlji zahvalnico, kakoršne še ni slišal strmeči svet...

Okoli naših ognjev se zbirajo neskončne trume onih, ki so živeli od vekomaj v temi, kojih dan je bila noč; v početku so se plašno umikali v najtemnejše kote, zapirali ušesa našemu mogočnemu kovanju, a sedaj prihajajo vedno številneje k nam, njih prej blede lica so zarudela pri svetlobi naših ognjev, njih srca so se ogrela v Tvoji ljubezni in z nami vred pojo visoko pesem o Tebi in o naši neskončni ljubezni do Tebe.

Riba ne hrepeni toliko po vodi kakor hrepenimo mi po Tebi; vse naše misli, vse naše želje, vsa naša dejanja so prepojena z ljubeznijo do Tebe. Ljubezen nam daje moč, tako silno, da je ni stvari, ki bi le za trenotek obudila strah v naših srcih.

S svojimi dušami, svojo neskončno ljubeznijo bomo postlali pot, ki bodo po nji stopale Tvoje blagoslovljene noge v naš prebujeni, prenovljeni hram; studenci napolnjeni z našo srčno krvjo bodo izvirali ob poti, da se okrepite v njih Ti in Tvoje vojske.

Vso svojo širno, do sedaj tako trpljenja polno domovino, bomo okrasili tako dostojno, tako neizmerno lepo, da boš z veseljem in ponosom stopala vanjo.

In tedaj se bo zgodilo, da bo naše neskončno hrepenenje utešeno, da se bomo na vekomaj združili s Teboj; naše ženitovanje mora biti tako slovesno in naše pirovanje tako veselo in šumno, da se bosta stresala ob petju in zvonjenju naših src nebo in zemlja in da bodo vse črne pošasti uničene na vekomaj.

F. F.

Priče.

(Razmišljanje iz našega slovstva.)

Zgodovina slovenskega naroda, vsa s krvjo oškropljena, bo pričala resnico, ki je v nas in njeni pravi sinovi s svojim življenjem in deli istotako.

L. 1555. se je zdelo Primožu Trubarju naravno, da slovenski jezik dru-

gače govore Kranjci, drugače Korošci, drugače Dolenjci, drugače Hrvati. Slovenci in Hrvati si takrat nismo bili tuji niti „bratje“, bili smo pravzaprav eno. Razlika je bila samo v imenu. Mešali so se Hrvati in Slovenci tudi še za protestantske dobe, predikantje pri delu kakor kmetje v svojih bunah, in sodelovanje Slovencev in Hrvatov pri protestantskem pokretu je le nadaljevanje starih razmer. Tako pravi dr. Ilešič v Trub. Zb. Istotam nam navaja celo vrsto Hrvatov, ki so propovedovali na Kranjskem in sodelovali na našem literarnem polju. Ko je bil istega leta Trubar na razpotju in si sam ni bil na jasnem, ali naj se tiska hrvatski ali slovenski, so vmes posegli kranjski deželni stanovi, kakor so v Bleiweisovi dobi nedvomni neprijatelji zahtevali „kranjsko špraho“ namesto „slovenskega“ jezika. — Treba je, da večkrat mislimo na to dejstvo, ki je na prvi pogled za nas samo zgodovinskega pomena.

L. 1811. najdemo v Vodnikovi „Gramatiki“ navdušeno odo „Ilirija oživljena“. „Pogled v slavno zgodovino naj oživi narodovo samozavest, zavest jezikovne skupnosti vseh Jugoslovanov naj „daje narodu moč. In to moč in to zavest skupnosti, ki ne pozna več tesnih provincialnih mej, je vzbudil duh narodne svobode.“ Tako razlaga Grafenauer to odo v svoji „Zgodovini“. Velika je bila moč pesnikova, ko je gledal v duhu sliko, ki se mu je kazala skozi meglo. Razumel jo je. Kaj je videl, kaj je čutil takrat Vodnik, ko je zapisal:

„Duh stopa v Slovence
Napoleonov...“

Toda pozneje je drago plačal svojo navdušenost. Marca 1815. je namreč prišel v Ljubljano najvišji odlok, da naj Vodnika penzionirajo. No, enako in še slabše so postopali tudi z Italijani, ki so si drznili govoriti o bodočem narodu italijanskem. Vodnik je bil pri vladi dobro znan kot zagrižen sovražnik Avstrije. In tako je njegova tragika na višku, ko v obupu greši, ko laže samemu sebi v „Iliriji zveličani“.

Po letu 1815. vidimo v Ljubljani upokojenega profesorja, kako strada, obupava (kljub vsemu humorju v pesmih) in prevaja — uradne razglase.

Kaj je menil Prešeren v „Krstu“? Kaj se bere v mnogih drugih njegovih pesmih? Čeprav ni umeval ilirizma tako kot večina, vendar moremo misliti, da je bila v njem ista misel o bodoči svobodi slovenskega naroda kot njega dni v Vodniku. Kakšne misli je neki prinesel v Ljubljano državi nevarni Korytko s Poljskega svoje razkosane

in oropane domovine? Kako se je takrat v njegovi družbi mislilo in govorilo, si niti predstavljati ne moremo. To pa samo radi poznejšega rodoljubja ne. Zasedujte te misli v Prešernu, da boste umeli, kako daleč smo že bili — nekoč. V 7. sonetu „Sonet, venca“ si pesnik želi, da bi novi Orfej med nami potolažil razprtije in spet zjedini rod slovenščine cele. Obupan namreč gleda Črtomira Prešeren kako „leže na tleh slovenstva stebri stari“, kako sini Slave ječe pod tujim jarmom in da „le tujcem sreče svit se v Kranji žari“. Naša zemlja je bila domačija viharjev jeznih“, odkar je umrl Samo, naš kralj, ki so ga vnuki pozabili. Zato so minuli sreče in slave časi. Pozneje, ko ni pesnik videl nobenega svojega ideala uresničenega, ga vidimo obupanega v krčmi, kako „s prijatli prazni bokale“.

V istem času, ko je škof Slomšek, „cesarju sovražen in Avstriji nevaren“, in ko ga po volunih opazujejo, označijo celovškega stolnega kaplana Mat. Majarja Ziljskega kot nevarno osebo in svare celovške bogoslovce, naj ž njim ne občujejo. Kaj je neki govoril, kaj je mislil v družbi navdušenih boboslovcev in dijakov ta genijalni mož? Vlada in škof ga preganjata in po letu 1870. vidimo na Križni gori pri Celovcu vpokojenega župnika, kako strada, bere z mladeniškim navdušenjem slovanske spise in naposled ga sežene domovina na Češko, kjer umira v Pragi, slep in pozabljen.

S. Gregorčiču se vidi, kako bi rad zapel odo o močni in slavni domovini, toda objokuje samo „vdovo tožno, zapuščeno“ in plaka na „potujčeni zemlji“. Njemu je slovenski narod, narod trpinov, zatiranih delavcev, narod kmetov brez pravice, rod mučencev, katere je nebo ovilo le s trnjevo krono. Zato docela resigniran govori nalanko o „naši zvezdi“ in ji kliče, naj se zopet vrne. Obupan poje samo še o naših grobovih in roti Sočo naj vtopi „kadar pride dan“ sovražnika v dnu valov. Štirinajst dni pred smrtjo nam je napisal testament: „Vstanite polmrlični vi, odprite se, vi živi grobi, ... na dan, tep-tani narog velikan!“

I. t. d. Vsi naši pesniki objokujejo nesrečo, robstvo naroda, govore o krivici in jarmu. Kako to? Zakaj ni nobenega, ki bi hvalil srečo in zadovoljnost naroda? Kaj so torej vsi ti pesniki čutili, kaj so mislili?

Cankar pravi: Takrat (v protireformaciji) so v naših krajih pobili polovico poštenih ljudi, druga polovica pa je pobegnila. Kar je ostalo je bila smrdljiva drhal. In mi smo vnuki svojih dedov.“ Potem nas ozmerja; „Hlapci! Za hlapce rojeni, za hlapce vzgo-

jeni, ustvarjeni za hlapčevanje! Gospodar se menja, bič pa ostane... Zato je Meško videl, da smo — „na smrt obsojeni“.

Berite Župančiča, berite še natančno zgodovino našega robstva od začetka do konca, spomnite se vseh tistih, ki leže že davno pozabljeni, nepoznani in zaničevani. Zato, ker so storili, kar so morali storiti.

Finžgar kliče v „svetonočni viziji“ kot prerok:

„Gorje vam, ki ropate, oropani boste sami! Gorje vam, ki koljete, ker boste zaklani. Gospod na nebeškem prestolu je nabrusil meče...“

Branko.

Onim, ki nas ne razumejo.

Ce solnca ni, odkod to hrepenenje,
ki v srcih burno nam kipi in vre?
Odkod v očeh mladini to žarenje,
ki dvom in vse pomisleke zatre?
Oton Župančič,

Stopili smo na dan in mnogi so se povpraševali: „Zakaj zopet to, zakaj hočejo zopet ti mladi ljudje razburiti slovensko javnost, ki je že hotela zaspati? Pustili bi nas, da mirno poginemo, saj smrt nam je določena!“

Mi pa smo ravno to spoznali in nismo hoteli, da poginemo. Ko je že skoraj bila dvanajsta ura, smo spoznali, da moramo kreniti na druga pota, da moramo dati svojemu narodu velik cilj, ki mu bo kazal pot v bodočnost.

Gledali smo s pravimi očmi vso mizerijo življenja svojega naroda. Nismo obupali, ko smo vse to videli, čutili smo v sebi dovolj moči, da uresničimo cilj, ki smo ga dolgo nosili v svojih dušah. Začutili smo žarke solnca pekočega, v srcih je bilo hrepenenje po solncu. Tako vroči so bili ti žarki, tako veliko hrepenenje, da je zatrlo vse pomisleke in dvome!

Stopili smo na dan!

Povedali smo koj v začetku, kaj hočemo, kakšen je naš cilj. Že tedaj smo rekli, da hočemo priboriti politično vjedinjenje Jugoslovanov, da pa nismo za jezikovno vjedinjenje, ker bi to bilo delo proti naravnemu razvoju. V slučaju pa, da naravni razvoj sam privede tudi do jezikovnega vjedinjenja, nimamo ničesar proti temu. To bo popolnoma mogoče, ker stoletja so napravila med nami razlike, stoletja jih bodo zopet izjednačila.

In še nekaj smo dali na svoj prapor! Svobodo hočemo, smo rekli — ta beseda je nekatere najbolj spekla. „Kaj še hočete, saj smo svobodni, saj smemo živeti, smemo gibati! Vi pa zahtevate svobodo za svoj narod, kaj

je še nimate dovolj?“ tako so menda govorili.

Kaj pa naše delo? Tudi s tem smo začeli! Hočemo razširiti misel, ki je zaspala, da smo vsi Jugoslovani eno in isto, da nas ločijo samo meje raznih držav in pa jezik. Ta jezikovna razlika med posameznimi jugoslovanskimi narodi pa je komaj tolika, kakor med posameznimi narečji slovenskega jezika. Ta jezikovna razlika in pa meje, ki so jih umetno naredili, bi nas naj tako ovirale, da ne uresničimo enkrat svoje bojne pesmi?! Še kaj večjega so naredili narodi, mi pa niti tega ne bi bili zmožni!

Razlika med nami in med onimi, ki nas ne razumejo — morda nas samo nočejo razumeti — je ta, da mi verujemo v svoj narod, dočim so oni že obupali in žive samo svojemu želodcu. Mi pa verujemo, da nas bo narod razumel, da bo spoznal dan svojega vstajenja. Velik idealizem nas bo podpiral na poti trudapolnega dela, ne bomo omahovali, junaško bomo šli naprej. Narod, ki hoče vstati in živeti, mora imeti junake, ki nikdar ne gledajo nase, kadar se gre za narodovo srečo.

To smo morali še enkrat povedati. Sedaj bamo šli svojo pot naprej, četudi nas bodo obsipavali s psovkami. Zaničevanja in preziranja smo se navadili. Vemo pa, da bodo z nami oni, ki še imajo kaj srca in ki vidijo, kam smo prišli po tolikih letih. Tuj narod nam je pisal zgodovino, mi hočemo, da začnemo enkrat sami pisati svojo zgodovino, zgodovino junaštva, požrtvovalnosti.

Hočemo izpolnjevati vse, kar nas vodi do cilja. Sovražiti moramo vse, kar nam škoduje, da vzljubimo vroče in iskreno to, kar je našega! Da, učiti se moramo sovražiti, da bomo znali ljubiti. Takšni hočemo biti sami, take ljudi rabimo v svojih vrstah. Pri nas ne bo karijer, ker bomo delali za narod. Kdor pa hoče danes narediti karijero, mora biti hlapec, ne sme se zameriti pri „višjih“. Nam bo to vseeno, se zamerimo ali ne, držali se bomo svojega gesla.

Že vidimo, da prihaja Solnce, — da so prišli do nas prvi žarki. — In ti žarki bodo grelji, — podžigali, da razvijemo vse svoje sile. Ako pa dvomite, da ni več tistega ogrevajočega Solnca, vam kličem v spomin besede pesnikove:

**O, solnce je! Je, ker ga čutimo,
ker ga v globini duše čutimo!**

Ivan Jankovič.

Slovenska narodna mladina. — (Spisal Janez Ev. Štuhec. Murščak-Kapela 1912. Str. 352.) — Obširna knjiga, ne le z ozirom na obseg, nego tudi po vsebini, po mislih. Odkriva nam veliko, žalostno sliko naše temne preteklosti, našega obupnega sedanjega položaja, naše brezbriznosti in malomarnosti, naše ponižnosti in robstva. Redko čujemo Slovenci odločne, resnične besede, ki bi brez strahu razkrinkale vso hinavščino — našega političnega življenja. Govoril nam je nekoč Cankar ali njegove misli nam niso šle v dušo, ampak odpuščali smo mu žaljive besede, ker so bile napisane v lepi obliki. Morda tudi misli, ki so zbrane v tej knjigi, ne bodo našle velikega kroga čitateljev. Preveč resnic, preobilo spoznanja naše nevrednosti se nam razodeva in to je pretežka hrana za našo samozadovoljno, filistrsko maso izobraženstva, ki životari že od nekdaj brez načel, brez velikih idej, ki so preko njenega cvičkarskega obzorja. Tako lena je že ta masa, da ni niti več ogorčena na te predrzneže, ki se izpodtikajo nad to gnilobo. Boj, ideali, požrtvovalnost, vse to je za mlade vročekrvneže, nam se ne spodobi, topel kot pri peči zaslužnega delovanja za narod in pečenka na mizi resnega kulturnega dela.

Resen klic je ta knjiga, klic v predzadnjem trenutku, apel na generacijo, na mladino, ki sredi mlačnosti, blaziranosti in oboževanja tujega moloha še ljubi svojo zemljo, svoj slovenski narod, ki je pripravljena položiti čisto, veliko odrešujočo žrtev pred Nacijo.

Še nekaj je ta knjiga. Klic naše grude, zapuščene in zaničevane, ljubljene le od malega števila njenih sinov. Klic zdrave kmetijske zemlje, odpor in upor proti „kulturni“ masi, ki daje narodu, dobremu in krepkemu, obilico naukov, ki so mu nepotrebni in ga kvarijo, v sebi pa ne vidi bolezni, ki tira v smrt:

Naj govori knjiga sama:

Slovenska javnost naj presodi, da smo mogoče zadnja generacija, na katero stavi slov. domovina vse svoje upe in nade.

Poldrug milijon Slovencev loči Nemce od sinje Adrije, to malo, neznančno število naj bi bila ovira rastočemu Nemštvu in uresničenju njihovih pangermanskih ciljev?

Če bi prodirali v osrčje sedaj potujčene Koroške, Štajerske, Tirolske, Ogrske proti Blatnemu jezeru, bi s tem še ne oskrnili poštenja narodno-obrambne politike, ker je to bila last naših očetov.

Ne smemo biti več narodni hlapci, ampak samostojen, svoboden narod na tej slovenski zemlji.

Posnemati moramo druge narode, ki svojo deco že v ljudski šoli vzgajajo v naravnost strastne sovražnike narodnih nasprotnikov. Tega pri nas ni, ker živimo hlapčevsko nar. življenje.

Zaupljivosti in ponižnosti naj v naši mladini ne bo več nasproti Nemcem, ampak naj na to mesto stopi ponos in neomajanstvo. Mladina se mora zavedati, da je Nemec le tujec, da je priseljenc, ki ga moramo prezirati, ker le tako bo naša lepa zemlja postala samoslovenska.

Življenje je tam, kjer je mladina. Narodi brez mladine nimajo bodočnosti.

Pozdravljamo delo kot izraz istih prepričanj, istih idej; pozdravljamo oživljajočo ljubezen do našega ponižanega naroda, sveti idealizem in močno vero v bodočnost.

Morda ne bomo hodili istih potov v dosego naših ciljev, a prepričani smo, da se bomo našli v velikem trenutku.

Nare Sanov.

„**Napredna Misel**“, časopis za napredno kulturo, izdaja, urejuje, piše in bere dr. Mihajlo Rostohar, posveča z veliko ljubeznijo in zanimanjem „Preporodu“ skoro tri strani. V prvo številko „Preporoda“ je namreč pomotoma zašel članek „Jugoslovanstvo in Rostoharjade“. Odtod menda tista ljubezniva notica v zadnji številki „Napredne Misli“. Članek „Jugoslovanstvo in Rostoharjade“ se nanaša na neko polemiko v dnevnem časopisu in je zašel, kakor rečeno, pomotoma v „Preporod“. To liko v pojasnilo.

Ko sem prebral tiste strani v „Napredni Misli“ sem se takoj spomnil na besede svojega prijatelja. Rekel mi je nekoč: „Z gotovimi ljudmi človek težko govori drugače kakor s pasjim bičem“. In neznansko sem zaželel imeti pasji bič in pred seboj pisca tistega članka in njegovega recenzenta. In odgovoril bi mu bil prav na lep, pošten način. Tako pa sem si moral trikrat umiti roke, ko sem odložil in napisal ta-le odgovor:

Na ostudna in idiotska očitavanja, da je „Preporod“ glasilo one mladine, ki je uskočila iz slovenskega narodnega tabora v srbohrvatski tabor jugoslovenskega edinstva, ki dosledno ubija vsako narodno energijo, ki zasleduje imperalistične tendence, ki ni domače proveniense, ki zakotno predava, da današnje jugoslovanstvo stremljenje ni nič drugega kakor protinarodno reakcionarstvo, stara preživljena ideja že davno mrtvega ilirstva, da je „Preporodstvo“ največji narodni in kulturni škandal, kar jih je bilo na Slovenskem od dob ilirizma

itd. je težko drugače odgovoriti kakor s pasjim bičem.

Recenzentu pa, ki je pokazal vso svojo inteligenco v opazkah, pa bi samo odgovorili, — da „Preporod“ nima tako visokih ciljev, kakor „Napredna Misel“, časopis za narodno kulturo. Nikomer niti ne pade v glavo, da bi naše glasilce sploh primerjal s „časopisom za napredno kulturo“, ki si je stavila nad vse vzvišen cilj graditi „napredno kulturo“ z zabijanjem kulturnih žeblicev. Mi smo pač še tako nezreli, da nam tako zrele stvari, kakor jih prinaša „Napredna Misel“, sploh ne padejo v glavo, še manj pa iz glave.

Nekaj je, kar nas je presenetilo in česar ne bi pričakovali od „časopisa za napredno kulturo“. To je ton, v katerem se govori o Jugoslovanstvu. Jugoslovanstvo nam je sveta. **In človek, ki se norčuje iz reči, iz stremljenja, ki je čeprav samo nekaterim sveto, mora biti povsem brez vsakega lepšega čuta, brez vsake inteligence.**

Smo prepričani, da tudi naš ton ni dostojen in na dostojno kritiko ne bi nikdar tako odgovarjali. Toda „z gorjačarjem po gorjansko, z gentlemanom po gentlemano.“ K.

Naprednjak. Prejeli smo 3 januarske številke dalmatinskega jugoslovenskega tednika „Naprednjaka“, ki prinaša mnogo tudi o Slovincih, najsevernejšem delu velikega naroda jugoslovenskega. V prvi januarski številki je članek „Vjedinjena jugoslovanstva na Slovenskem“. Druga številka ima za motto Župančičevo „Mi, kar nas je kovačev...“, ki si jo je tudi jugoslovanstva mladina na Slovenskem postavila za svojo bojno pesem. Prinaša tudi pismo iz Gradca, v katerem stoji med drugim sledeče: „Kao nacionalistama geslo nam je: **Za narod Jugoslavenski** (koji je isto što i srpski i hrvatski i slovenski) sve, a najvišji cilj nam je sloboda i sreća njegova... To uključuje: in naš visoki Moral žrtve, energije i rada i ponos čovjeka in antištrebarstvo i antikukavičnost, to znači novog čovjeka... U Gradcu nas ima lijepi broj na okupu! Slovenca, Srba i Hrvata. Prvi put je to, da su se sva ta tri dijela našla u nečemu na okupu. Kod Slovenaca se opaža lijepi napredak u smislu jugoslovanstva, a što je glavno dosta dobre volje i radinosti. I „Naprednjak“ i „Preporod“ raspečavaju se lijepo. Gradačko gjaštvo je u opće: jugoslovanstva više ili manje razpoloženo.“ Tretja številka prinaša med drugim članek „Blíže Slovincima“, kjer piše jako laskavo o Slovincih in razpravlja o naši literaturi, zlasti moderni.